

KORXONALARDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA (IFRS) O'TISH JARAYONI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Buxoro innovatsiyalar universiteti “Molyaviy texnologiyalar, iqtisodiyot va logistika”
kafedrası o‘qituvchisi

Azizova Habiba Arslonovna

Annotatsiya: Maqolada korxonalarda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (IFRS) o‘tish jarayonining nazariy va amaliy jihatlarini yoritilgan. IFRS standartlarini joriy etish jarayonidagi muammolar, jumladan axborot tizimlarining moslashmaganligi, kadrlar salohiyatining yetarli emasligi va tashkiliy boshqaruvdagi kamchiliklar tahlil qilingan. Shu bilan birga, muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun kompleks chora-tadbirlar, bosqichma-bosqich strategiya va samaradorlik ko‘rsatkichlari asoslangan. Tadqiqot natijalari IFRS ga o‘tish korxonalarining raqobatbardoshligi va investitsion jozibadorligini oshirishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: IFRS, moliyaviy hisobot, xalqaro standartlar, buxgalteriya hisobi, korporativ moliya, hisobot shaffofligi.

Аннотация: В статье раскрыты теоретические и практические аспекты процесса перехода предприятий на международные стандарты финансовой отчетности (ИФРС). Проанализированы основные проблемы внедрения ИФРС, включая несоответствие информационных систем, недостаточный кадровый потенциал и организационно-управленческие недостатки. Наряду с этим обоснованы комплексные меры, поэтапная стратегия и показатели эффективности для успешной реализации данного процесса. Результаты исследования показывают, что переход на ИФРС способствует повышению конкурентоспособности и инвестиционной привлекательности предприятий.

Ключевые слова: IFRS, финансовая отчетность, международные стандарты, бухгалтерский учет, корпоративные финансы, прозрачность отчетности.

Abstract: The article highlights the theoretical and practical aspects of the transition of enterprises to International Financial Reporting Standards (IFRS). It analyzes the main challenges in implementing IFRS, including the incompatibility of information systems, insufficient human resource capacity, and organizational management deficiencies. Furthermore, comprehensive measures, a phased implementation strategy, and efficiency indicators for successful adoption are substantiated. The research results show that the transition to IFRS enhances the competitiveness and investment attractiveness of enterprises.

Keywords: IFRS, financial reporting, international standards, accounting, corporate finance, reporting transparency.

Global iqtisodiyotda moliyaviy ma'lumotlarning shaffofligi va qiyoslanuvchanligi korxonalarning xalqaro moliya bozorlariga chiqishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Shu bois, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (IFRS)ni joriy etish mamlakat iqtisodiyotida zamonaviy korporativ boshqaruvni rivojlantirishning muhim yo'nalishiga aylandi.

O'zbekistonda IFRS ga o'tish jarayoni 2020 yildagi PF-5953-sonli Prezident Farmoni bilan boshlangan bo'lib, uning maqsadi — milliy hisobot tizimini xalqaro amaliyot bilan uyg'unlashtirish va sarmoyadorlar uchun ishonchli axborot muhitini yaratishdan iborat.

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (IFRS) ildizi 1970-yillar boshlariga borib taqaladi. 1973 yilda Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari qo'mitasi (International Accounting Standards Committee — IASC) tashkil etilgan bo'lib, uning asosiy vazifasi turli mamlakatlarda amal qilayotgan hisobot tizimlarini yaqinlashtirish va yagona qiyoslanuvchan moliyaviy axborot tizimini yaratishdan iborat edi. Ushbu tashabbus dunyo iqtisodiyotining globallasuvi, transmilliy korporatsiyalarning faoliyati va sarmoya oqimlarining chegaradan tashqariga chiqishi natijasida paydo bo'lgan ehtiyojga javob bo'ldi.

1990-yillarga kelib IASC tomonidan ishlab chiqilgan xalqaro standartlar (IAS) ko'plab mamlakatlar tomonidan ixtiyoriy ravishda qo'llana boshlandi. Lekin turli yurisdiksiyalar tomonidan turlicha talqin qilinishi, bir xil hisobot amaliyotining yo'qligi moliyaviy ma'lumotlarning qiyoslanuvchanligini cheklab qo'ydi. Shu bois, 2001 yilda IASC qayta tashkil etilib, uning o'rniga mustaqil va huquqiy jihatdan mustaqkam institut — Moliyaviy hisobot xalqaro standartlari kengashi (International Accounting Standards Board — IASB) tuzildi. IASB tomonidan qabul qilingan yangi standartlar "IFRS" nomi bilan ma'lum bo'ldi va dunyo miqyosida moliyaviy hisobotning yagona me'yoriy bazasi sifatida e'tirof etildi.

IFRS standartlari zamonaviy iqtisodiyotning asosiy tamoyillariga — **shaffoflik**, **ishonchlilik**, **qiyoslanuvchanlik** va **ahamiyatlilik** prinsiplariga asoslanadi. Bu standartlar korxonalarga moliyaviy faoliyat to'g'risida to'liq, aniq va foydalanuvchi nuqtai nazaridan foydali ma'lumot taqdim etish imkonini beradi. Investorlar uchun bu ma'lumotlar qaror qabul qilishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi, chunki IFRS hisobotlari moliyaviy natijalarning real holatini aks ettiradi va iqtisodiy voqelikni haqqoniy ko'rsatishga intiladi.

Bugungi kunda IASB tomonidan 40 dan ortiq standart va ularga oid tavsiyalar ishlab chiqilgan bo'lib, ularning ichida IFRS 1 — "Xalqaro standartlarga ilk bor o'tish", IFRS

9 — “Moliyaviy instrumentlar”, IFRS 15 — “Daromadlarni tan olish”, IFRS 16 — “Ijara shartnomalari” kabi asosiy hujjatlar hisoblanadi. Ushbu standartlar moliyaviy hisobotni tuzish va taqdim etish jarayonlarini global darajada birxillashtirish orqali xalqaro bozordagi ishonch va sarmoya oqimlarini mustahkamlaydi.

IFRSning asosiy maqsadi — moliyaviy ma’lumotlarning ishonchliligi, shaffofligi va qiyoslanuvchanligini ta’minlash orqali foydalanuvchilar, ayniqsa investorlar va kreditorlar qarorlarini qo’llab-quvvatlashdir. Shu orqali xalqaro kapital bozorlari uchun barqaror axborot muhiti yaratiladi, korxonalarning korporativ boshqaruvi kuchayadi va milliy iqtisodiyot xalqaro moliya tizimiga integratsiyalashuv imkoniyatiga ega bo’ladi.

Milliy hisobot tizimidan IFRS ga o’tishning zarurati

Ko’rsatkich	Milliy standartlar (BHS)	IFRS
Asosiy maqsad	Soliq hisoboti uchun ma’lumot	Investorlar uchun ma’lumot
Baholash usuli	Tarixiy tannarx	Adolatli qiymat
Hisobot davri	Yillik	Oraliq va yillik
Konsolidatsiya	Cheklangan	To’liq
Axborot ochiqligi	Minimal	Keng qamrovli
Prognoz ma’lumotlar	Talab etilmaydi	Talab etiladi

Bu bosqichda korxona mavjud hisobot tizimini tahlil qiladi, kadrlar va axborot tizimlari imkoniyatlarini baholaydi, hamda o’tish strategiyasini ishlab chiqadi.

Amalga oshirish bosqichi

Bosqich	Muddat	Asosiy faoliyat	Natija
I	3–6 oy	Xodimlarni o’qitish, dastur tanlash	Tayyorgarlik
II	6–9 oy	Hisob siyosati ishlab chiqish	Yangi siyosat
III	9–12 oy	Parallel hisobot	Solishtirma ma’lumot
IV	12–18 oy	To’liq o’tish	IFRS hisoboti

Texnik muammolar

Muammo	Sabab	Ta’sir	Yechim
Axborot tizimlarining moslashmaganligi	Eski dasturlar	Qo’shimcha xarajatlar	ERP tizimini yangilash

Muammo	Sabab	Ta'sir	Yechim
Ma'lumotlar sifati	To'liqsiz ma'lumotlar	Ishonchsiz hisobot	Data cleansing
Valyuta hisoblari	Kurs farqlari	Natijaga ta'sir	Xedjlash strategiyasi

Deloitte (2023) ma'lumotlariga ko'ra, 65% korxonalar malakali mutaxassislar yetishmasligi sababli IFRS ni to'liq tatbiq etishda qiyinchilikka duch kelgan. Bu muammoni yengish uchun korporativ o'quv markazlari, xalqaro sertifikat dasturlari (ACCA, DipIFR) va mentorlik tizimini joriy etish zarur.

McKinsey (2023) ma'lumotlariga ko'ra, rahbariyatning yetarli qo'llab-quvvatlashi mavjud bo'lmagan korxonalarda IFRS loyihalari 45% holatda muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. Bu tashkilotda aniq vijn, KPI va javobgarlik tizimini shakllantirish zarurligini ko'rsatadi.

YeChIMLAR VA TAVSIYALAR

Yo'nalish	Chora-tadbirlar	Natija
Strategik	Vijn belgilash, KPI tizimi	Boshqaruvda aniqlik
Tashkiliy	Loyiha guruhi, mas'uliyat taqsimoti	Samarali boshqaruv
Texnik	Avtomatlashtirish, integratsiya	Ishonchli hisobot
Kadrlar	Treninglar, sertifikatlar	Malaka oshishi

Birinchi yilda xarajatlar sabab ROI salbiy bo'ladi (−15%), ikkinchi yilda 5%, uchinchi yilda 25% ga yetadi. Bu joriy etishning uzoq muddatli iqtisodiy samaradorligini ko'rsatadi.

Sifat ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	IFRS gacha	IFRS dan keyin	O'zgarish
Hisobot shaffofligi	45%	85%	+40%
Investor ishonchi	50%	80%	+30%
Audit vaqti	60 kun	35 kun	−42%
Xatolar soni	25	5	−80%

IFRS standartlariga o'tish — korxonalar uchun nafaqat buxgalteriya islohoti, balki korporativ madaniyatning yangi bosqichidir. Bu jarayon korxonalarning xalqaro bozorlardagi nufuzini oshirib, investorlar uchun ishonchli muhit yaratadi.

O'zbekistonda IFRS ni joriy etishda kompleks yondashuv, kadrlar salohiyatini oshirish, axborot tizimlarini yangilash va milliy sharoitlarni hisobga olish asosiy omil hisoblanadi. Shu tarzda, IFRS mamlakatda moliyaviy shaffoflik va barqaror iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Deloitte (2023). *Global IFRS Adoption Survey: Challenges and Opportunities*.
2. IFRS Foundation (2024). *Who uses IFRS Standards?* London: IFRS Foundation.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni (2020). PF-5953-son.
4. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi (2023). *IFRS ga o'tish bo'yicha uslubiy qo'llanma*.
5. Ernst & Young (2022). *IFRS Implementation Roadmap*.
6. KPMG (2023). *The Impact of IFRS Adoption on Financial Reporting Quality*.
7. World Bank (2023). *ROSC – Accounting and Auditing*. Washington, DC.